

50

G. L. G. T. A. G. W.
HISTORISK och OECONOMISK
BESKRIFNING
ÖFWER
STAPEL - STADEN
HELSINGFORS
UTI
NYLAND,
SEDNARE DELEN,

MED WEDERBÖRANDES SAMTYCKE,
UNDER
OECONOMIÆ PROFESSORENS, KONGL. SVEN-
SKA VETTENSKAPS ACADEMIENS och UPSA-
LA VETTENSKAPS SOCIET. LEDAMOTS,
SAMT NU VARANDE ACAD. RECTORS

H. R. PEHR KALMS
INSEENDE,

FÖR LAGER - KRANTSEN
UTGIFWEN OCH TIL ALMÄNT OMPRÖFWANDE
FRAMSTÄLT I ÅBO ACAD. ÖFRE LÄROSAL PÅ
WANLIG TID F. M. DEN 21. MAJI 1757.

AF
HENRIC FORSIUS,

NYLÄNDRINGEN.

ÅBO, Tryckt hos Direct. och Kongl. Boktr. i Stor-För-
stendömet Finland, JACOB MERCKELL.

KONGL. MAJ:TS
OCH RIKETS HÖGTBETRODDE MAN
GENERAL MAJOR OCH ÖFWERSTE WID ARTILLERIE
REGEEMENTET, SAMT RIDDARE AF KONGL.
SWÄRDS - ORDEN,

HÖGWÄLBORNE HERRE

HERR AUGUSTIN
EHRENSWÄRD,

NÄDIGE HERRE.

H Wart wi hållt wända våra ögon, så förekomma oss stora och handgripenliga prof af förwandling och förgångligheten. Städer med deras många omskiften äro ej de minsta obeständighetenes uttolkare. Hwarest tilförene de största Städer prunckat i sin härliga prakt och glimmande prydnad, där finnes marken nu med äldrens runor betäckt wara helt öde och tom. Twärtemot, hwarest förut wilda trån och wäiluktande blomster öfwertåkte jorden, hwarest man kunde förnöja sina öron med åtskilliga foglars låten, hwilka i de ruskande löfwen behageligen söngo, där ser man nu de fastaste murar och såkrafte borgar uprefas.

Nålige Herre! wi behöfwa icke til denne satsens bewis åberopa oss en *Tyrus*, en *Carthago*, en *Birca*, en *Sigtuna*. Wårt *Helsingfors* öfwertygar oss härom. Deise obyffade blad afskildra samma åmi-

ne

ne, hwilka, såsom en spåd telning af en swag och
 fastlös rot, med största wördnad nedläggas för *Nå-
 dige Herr Generalens* fötter, at där afbida skärm
 och prydnad. Min ringhet har wäl welat sielf-
 mant förbiuda mig, at framtråda för *Högwålborne*
Herr Generalens högt uplysta ögon med desse matta
 målningar; dock har den stora Nåd, hwarmed *Hög-
 wålborne Herr Generalen* ej allenast uplifwat och be-
 strålat mitt förra arbete i detta ämne, utan jäm-
 wäl lemnat mig sådane anmärkningar om fåstnings
 bygnaden, som gjordt denna senare lärospan mera
 diger, warit den driffiåder, som förmådt mig til
 en dylik nog driftig förefats fullbordande. Hela
Swea-Rikes, men i synnerhet *min födelse orts* up-
 komst och tilwäxt, har altid legat *Nådige Herr Ge-
 neralen* på det ömmaste om hjertat, så at *Högwål-
 borne Herr Generalens Höga Namn* med största skjal
 är ristadt uti odödlighetenes marmorstod; därföre
 smickrar jag mig ock med det hopp, at desse sed-
 nare penieldrag af de uti samma min fosterbygd
 förekommande märkwärdigheter få förnöja sig med
 samma wård och beskydd. *Himmelen* förmere *Hög-
 wålborne Herr Generalens* krafter, at friskt och nöj-
 samt kunna uthårda med de wiktiga göremål, som
Högwålborne Herr Generalen åro anförtrodde; och
 låte den dagen först för vår sednare efterwerld
 upgå, då *Svidiot* nödgas sakna en så *grundfast pel-
 are* för *Des*s wälfärd! Framhårdar til grafwen

HÖGWÅLBORNE HERR GENERALENS

underånnödsjukaſte tjenare
 HENRIC FORSIUS.

KONGL. MAJ:TS
TRO-MAN OCH BISKOP ÖFWER BORGSTADTS STIFT,
DEN HÖGWÖRDIGSTE HERREN,

HERR DOCT. JOHAN
NYLANDER.

MIN HÖGGUNSTIGSTE BEFORDRARE.

AT af Högwördigste Herr Biskopens Widtberömda Namn låna glans och zirlighet til et omogget snilles - alster, är wäl mycket wäगत. Jag har dock håldre welat betjena mig af detta gifna tilfälle, än at aldeles efterlåta min synnerliga plikt. At derföre Högwördigste Herr Biskopen icke oblidt uptager denna min djerfheth, utan anser med et benågit anlete desse magra blad, och låter dem uttolka den innerliga wördnad jag hyser och til swarta mulden hyfa skal för Högwördigste Herr Biskopen, är hwad jag allerödmjukast anhåller om. Min spåda tunga och waklande fiäder åro för swaga, at rätt afmåla Högwördigste Herr Biskopens stora nitåliskan emot Gud och Hans församling, och oförfalskade sinne för hela fäderneslandet, samt den ömma befordran och beskydd, som nyttige wettenskaper ock deras idkare altid ågt under Högwördigste Herr Biskopens skugga; derföre lemnar jag det-

detta göremål åt dem, hwilka med bättre ord för-
må utföra detta wiktiga ämne. Det wil jag alle-
nast nämna, at *Högwördigste Herr Biskopens* ömma
förforg för dem, som älska witterlek, och höra
under *Högwördigste Herr Biskopens* faderliga wård,
har långt för detta så intagit allas hjertan hos den
studerande ungdomen af *Borgo* stift, at de man-
grant täfla med hwarannan om den stora förmån,
at på alt uptänckeligit fått wisa deras kärlek och
wördnad för *Högwördigste Herr Biskopen*. Förun-
nar *Högwördigste Herr Biskopen* mig härefter et
litet rum bland *Högwördigste Herr Biskopens* cli-
enter, så har min trångtan hunnit lit mål och
min lycka årnådt sin högd. Jag skal deremot, al-
drig underlåta, at sånda trånga suckar til *Allmak-*
ten för *Högwördigste Herr Biskopens* och *Desß Högt-*
förnäma Familjes beständiga sällhet och grönskande
wålmåga. Framlefwer med oafslätelig wördnad

HÖGWÖRDIGSTE HERR DOCTORENS
OCH BISKOPENS

alltredmjukaste tjänare
HENRIC FORSIUS.

BORG MÅSTARE

OCH RÅD

I STAPEL-STADEN HELSINGFORS,

Så ock Stadens

ÄLDSTE och HANDLANDE,

Tillika med de öfriga af det Hederwärda

BORGERSKAPET.

Eder, Mine Herrar, Gymnare och Stadsmån, war-
der denna ringa pappersgäfwä, til et wede-
måle af min högaktning och kärlek för Eder, wäl-
ment upoffrad, med trogen önskan, at *Försynen*
wille tildela Eder allsköns fällhet, och rikeligen
wälsigna alla *Edra* anslag. Således önskar mera
upriktigt än widlöftigt

Den Ädle och Högtårade MAGISTRATENS,

Samt

Det Hederwärda BORGERSKAPETS

ödmjukaste och hörsämste tjenare

HENRIC FORSIUS.

HÖGLÄRDE HERR CANDIDAT.

AT beskriwa en stad eller ort, är så nyttigt, som angelägit. Oeconomien, på hwilken et samhälles wäl sig grundar, leder härifrån sin märkelige tilwäxt. Den allmänna hushållningen gör ju med den enskilta et kärligt möte, i thy, at den förras högd beräknas efter den sednares flor och trefnad, såsom deremot uselhet och elände wid den enskilta, är et öfwertygande prof af förwirring och mörcker uti den allmänna hushållningen. Skäl förden skul et land hinna det mål i wälmåga, som en annors ej oblid natur det samma förelagt, böra des allmänna författningar wara efter hwarje ords enskilta natur lämpade, och de hinder, hwilka et så hälsofsamt ändamål här eller där i wägen ligga, hwart för sig först uptäckas och ur wägen rödias. Til alt sådant bidraga, ibland alt annat, orters och städers omständeliga och riktiga beskrifningar ganska mycket. En stad til sit läge, lynne, art, förmåner, politie, med mera, afstagen, uptäcker i det samma sin angelägenhet, och lämnar den styrande makten tilfälle, at tagga de mått och steg, igenom hwilka en önskad förbättring står at winnas. Man ser ju här, hwad med tidig hjälp bör botas eller understodas, såsom ock, hwad igenom någon tidfens längd icke kan ikadas eller förwärras. Här gifwes förslag til nya inrättningar, och medel föreslås, huru de til ortens bättnad lämpeligast kunna anställas. Här wifs nödwändigheten af ogrundade plägsfeters affkaffande; så framt man icke wil gå in uti en obehagelig ärfarenhet af skadan, som tidfens längd änteligen af sig föder. På denna grund sota sig *Höga öfwerhetens* för slike ämnens utarbetande tid efter annan afgifne upmuntringar. Detta är föremålet til wittre och af det allmänna högtförtiente mäns päyrkan. Driffädern för min Herre til närwarande wackra arbete är ock ingen annan. Såsom nytan häraf, som sagt är, är stor; så gör ock min Herre sig

sig icke ringa af det allmänna förtjent, som härmed syf-
fat sin flit, och *Helsingfors*, hwilkens fromma min Herre
härmed i synnerhet syftat på, lärer i sinom tid weta sådant
at årkänna uti hiffwa wärcket och gierningen. Grundelig
lärdom i hwarjehanda wetenikaper och en oförfalskad dygd
finnas hos min Herre lyckeligen förente. Ju fällsyntare de
äro, hos hwilcka desse twänne ting träffat förening; des
större orsak hade jag, at til min Herres wälförtienta lof-
ord sådant här utföra; men som dygdens art och natur fö-
rer det med sig, at hon bäst lyser i sit eget lius, och ic-
ke i andras lånta färgor; så wore det en tiltagfen driftig-
het hos mig, at wilja likfom störa des egna lagar, och
dermed oroa min Herre uti sin lyckeliga besittning. Så
mycket wil jag endast säga, at det fågnar mig tillika med
flere af min Herres Landsmän, det wi se wår fordrna wit-
tre *Forsius* i min Herre på et utmärckt sätt förnyas, och
at jag med dem upriktigt önskar, det min Herre måtte
snart få inbärga den skörd, som dygden sina wänner lof-
war, dermed ock min glädie skal ärnå sin wärkeliga full-
bordan.

ERIC HÖÖK.
Helsingforsensis.

I. 7. N.

FÖRETAL.

I slutet af år 1755. öfwerlämnade jag til allmän granskning uti et Academisk snilles-prof på Latinska språket, det mästa, som hörde til *Heisingfors Stapel-stads Antiquiteter, historie, lynne och betågenhet* med mera. Då blefwo ock i slutet af samma arbete några i den lärda werlden så bekante som af det Allmänna högst försjente och lysre män upräknade, hwilka ifrån denna min hembygd leda sit ursprung. At fullfölja mitt wid samma tillfälle giorda löfte tänker jag nu, med *Gudsbjelp*; omorda det som hör til *Stadens politie, hushålning och näringar, samt synnertiga öden och försvars-verk*. Mine Stadsmäns och wänners enhälliga åstundan har förmådt mig, at låta denne delen framträda i *Svensk-dragt*. Den torde wäl fordra en mera öfwad hand, mera prälände färgor, bättre smakande och prunkande orda-lag, än min swaga pensel och wacklande fiäder gitta åstadskomma; men jag tröstar mig dock derwid, at en *Benägen Läsare* uttyder alt til det bästa. Tidens korthet, otillräckeliga åter och documenter, samt et bemödande om mera tydelig enfaldighet, än utzirade ord, hafva giordt detta arbete mindre smakeligt än det annors kunnat blifwa.

§. XI.

Omordar Lands-Cancelliet och Contoiret, samt de Landshöfdingar, som här hafwa varit.

DE under *Lands-Cancelliet* och *Contoiret* hörande gjöremål, samt de här befintliga acter och documenter, äro förut uti långliga tider expedierade och förwarade uti framledne Råd-och Handelsmannen *Huuks* hus, som äro belägne på östra sidan af torget, straxt in wid klockstapelen. Men i förledne höstas flyttades *Cancelliet*, och i början af detta år, *Contoiret*, til den näst härwid åt söder gräntzande och af *Landshöfdingen* bebodda tomten, hwarest nästledne sommars tillräckeliga rum af sten blefwo upbyggda, och de förra behörigen reparerade. Trenne rum höra så wäl til *Cancelliet* som *Contoirer*, och de öfriga bebos af *Landshöfdingen* och Dels stat. Utom denne i *Staden* förekommande bygnaden har *Landshöfdingen* sin ladugård $\frac{3}{4}$ i från *Nya*, men $\frac{1}{2}$ mil ifrån *Gamle-staden*, kallad *Wiksladugård*. Utaf de här befintliga acter och documenter inhemtar man, at *Tawast- och Nyland* i fordna tider äro hwardera bestyrda af sina särskilta *Landshöfdingar*. Så finnes ock, at än år 1641. har förvaltningen öfwer *Tawastland* varit ombetrodt ARVID HORN, och *Nyland* har REINHOLD MEDTSTACHE administrerat samma år. Häraf sluter jag, at sedan *staden* efter dess flyttning något kommit i stånd, har wårdnaden om begge desse Landskaper blifwit anförtrod den här residerande *Landshöfvingen*, hälst de följande föra namn af *Landshöfdingar*, både öfwer *Ny- och Tawastland*.

Följande Herrar hafwa här varit *Landshöfdingar*:

REINHOLD MEDTSTACHE, 1641. och de följande år.

JACOB CLASSON UGLA. 1644.

ERIC ANDERSSON OXE, blef här *Landshöfdinge* 1648.
d. 8.

d. 8. Martii; men år 1652. d. 15. Nov. flyttad til *Landsbøfdinge*-ämbetet i *Coporie, Jama* och *Iwanogorods* lähn. (a)

Friherre ERNST JOHAN CREUTZ. Sedan år 1652. d. 15. Nov. Men år 1666. d. 13. Febr. *Landbøfdinge* i Åbo Lähn. År 1667. d. 6. Jun. *Landsh.* i *Westmanland*, och år 1674. *Riksråd och Præsident* i Åbo Hofrätt. (b)

UDDO ÖDLA, 1666. d. 13. Febr. (c) Följande år anlät til *Helsingfors*, såsom documenterne på *Cancelliet* det utwisa.

AXEL STÅHLARM, fick fullmacht härpå år 1668. d. 10. Aug. Flyttad därifrån år 1678. d. 4. Martii til *Landshøfdinge* öfwer *Östergötland*, och år 1687. d. 20. Jan. förordnad til *Kongl. Råd* samt *Præsident* i *Götba Hofrätt*. Samma år d. 10. Dec. gjord til *Fri Herre* och *Grefve* på en gång. (d)

Fri Herre AXEL ROSENHANE, 1678. d. 4. Martii (e) Denne Herren är i synnerhet namkunnig för sin stora frikostighet emot *Helsingforska* Förfamlingen, hwarföre ock Hans Namn för flere fräncker är ofomoftast, Honom til et så värdigt som odödligt minne, antecknat i Förfamlingens *Kyrkoböcker*.

JONAS KLINGSTEDT, 1685. d. 3. Martii. Flyttades 1687. d. 4. Aug. til *Landsb.* i *Cronoborgs* Lähn; men fick samma år fel på Sin syn, och nödgades derföre begiara afiked. (f)

Grefve ARVID HORN, år 1688.

Grefve CARL BONDE, år 1699. En wärd Fader til twenne wärda Söner, hwilka jag haft äran at omröra i min *Disp.* förra del p. 51. & 52.

MÄRTEN LINDEHIELM, år 1695. d. 26. Aug. flyttades derifrån til *Landsb.* i *Jönköp.* Lähn 1696. d. 24. Julii. (g)

H 2

Öfwer-

(a) Cinc. Råd. von STIERNMANS Höfdinga minne. p. 317. (b) l. c. p. 185. (c) L. c. p. 71. (d) L. c. p. 234. (e) L. c. p. 234. (f) L. c. p. 341. (g) L. c. 355.

Öfwerste JÖRAN MAIDEL, Vice *Landsb.* år 1697.

ABRAHAM CRONHIORT, år 1699.

Fri Herre JOHAN CREUTZ år 1704.

Baron PETER STIERNCRANTZ Trädde til denna wär-
digheten straxt efter flychten år 1722.

Grefve AXEL ERIC GYLLENSTIERNNA. år 1738.

OTTO REINHOLD LADAU, vices 1746.

Grefve GUSTAF SAMUEL GYLLENBORG. Sedan Han för-
ut bestridt åtskilliga hederliga syflor, och warit Lagman,
blef Han omliider förordnad til *Landshöfdinge* öfwer Ny-
och *Tawast-Land*, hwilket Ämbete Han med största nit för-
waltade til år 1756. då Han d. 13. Sept. härstädes lemna-
de detta jordiska, 61. år gammal.

Herr ANDERS JOHAN NORDENSKIÖLD, Riddare af *Kongl.*
Majts Swärds orden och Wetenskaps Academiens medlem,
har nu nyligen tilträdt detta höga Ämbete, och förwaltar
det til Sit största beröm, Landets wälgång och alles fägnad.
Den Högste uppehälle i längliga tider Denne *Högwärborne*
Herrens krafter, som dageligen med nöje låter dem täras
til Allmänhetens wäl.

Den nuwarande *Lands-Cammareraren* är Herr JONAS
CARLSTEDT, och *Lands Secreteraren* Herr SALOMON STI-
CHEUS. Herrar, hwilka förtjena almänt loford.

§. XII.

Beskrifwer Stadens Rådstuga och des Styresmän.

AR 1726. blef *Stadens Rådstuga* å nyo upbygd på norra
sidan af torget, sedan den förra år 1713. af wära e-
gna wid *Ryssarnas* fienteliga ankomst blef i en afkehop
förwandlad. Den består af 2. wåningar med et högt och
zirligt torn, doch utan klocka deri, hwilket å nyo förled-
ne Sommars uptimrades. I den öfre wåningrn äro 2:ne
stora Salar, jemte en kammare och förstuga. Uti den ena
Salen

Salen hålles *Rådflugu-* och i den andre *Kämners-* rätt. I den nedre förekomma utom en förstuga 4. stycken bodor, dem de Handlande sig tilhyra til deras wahrors utfalning. *Stadens Cavallerie standar* och *Infanterie fanan*, som ibland förwares här på *Rådflugan*, doch nu mästadelen hos Ryttemästaren Herr Rådman *Zachris Goveius*, och Capitain wid Infanterie Herr Rådman *Job. Gust. Bock*, bestå af hwit taft, med *H:fers* Stads wapn uti, hwars beskrifning är lämnadt i förra delen p. 26.

Utaf 1653. års löningsstat finner man, at här fordom varit 2. *Borgmästare*, en *Kämner*, 6. *Rådmän* och en *Notarius*. Men 1656. års löningsstat och *Kongl. Maj:ts Resol.* på Stadens enskylda beswär af den 11. Jan. 1728. wisar, at detta antal således är förminskat, at *Staden* sedermera ägt allenast en *Borgmästare* och 4. *Rådmän*. Nu mera skal här ock blifwa en *Politie Borgmästare* med 200. Dal. S:mt lön af *Stadscaffan*. *Walförrettningen* skal skie d. 25. instundande Maji. Alt sedan år 1752. har här wäl varit 6. *Rådmän*; men de 2:ne yngsta tjena för mindre lön. Inwånarena sägo dock gierna, at antalet af dem åter skulle blifwa allenast 4., hwilken omständighet är understäldt *Hans Maj:ts Allernädigste* godtsinnande. Utom desse är här jämwäl nu en *Praeses* i *Kämnersrätten*, en *Staas Secreterare*, en *Rådflugu* och en *Kämners Notarius*. 1. *Cassur*, 1. *Fiscal*. 1. *Stads Fougde*. 4. *Stads-tjenare* och 2:ne *upsyningsmän*. I grund af *Kongl. Mai:ts* d. 6. Julii 1752. gifne allernädigste resolution har framledne *Landsb. Herr Grefve GYLLENBORG*, genom skrifvelse til *Magistraten* d. 28. Nov. 1753. förordnadt om *Magistrats-personernas* aflöning sålunda: *Borgmästare* lön til 700. Dal, S:mt. *Kämners Praesidis* 200. 4. *Äldre Rådmän* 150. för hwar, mäst indelt. 2:ne yngsta *Rådmän* 200. hwarchera, såwida de ej hafwa indelning. Den mindre betjeningen har sinä löner i *proportion* efter deras ämbeten och giöremål.

Borgmästare hafwa härstädes varit följande:

Henric Carsten. Michel Zachrisson. Anders Larsson. Petter Orlander. Johan Larsson.

Henric Tammelin. Blef efter sit afträde behedrat med *Assessors* namn och wärdighet. Han lefde sin öfriga älderdoms tid, på sit Landtgoods uti *Lojo Sochn* i *Nytand*, där han ock för några år affomnade.

Abraham Wetter. Denne Herren war i sin tid rätt mycket älskad af Stadens Inwänare, efter han på alt sätt sökt befordra deras bästa.

Olof Bidenius Renhorn. War ganska kort tid *Borgmästare* härstädes. Är nu för tiden *Commissarie* och *Borgmästare* i *Arboga*. En Herre som för sit patriotiska sinne allmänt är bekant. Han war ock af *Riksfens Högl. Ständer* ombetrodd, at wara *Aktor* wid ransakningen öfwer de, i det uti *Stockholm* förledit år tilämnade uproret, deltagande Herrar.

Henric Joh. Forstén. Flyttade härifrån til *Stockholm*, och sedermera närdt sig där med handel.

Den nuwarande är Herr *Henric Pipping*, hwilken 1751. erhölet denne sysla, och den med särdeles beröm förestår til *Stadens* synnerliga fromma och förmån.

Efter framledne *Borgm. Wetters* död, och flere resor sedermera, då *Borgmästare* - syslan varit ledig, har då warande *Rådman*, men nu mera *Kämners Praeses*, Herr *Lars Streng* förestådt med allas nöje detta ämbete. En Herre, hwilken för sin höga ålder och många tjenster bör af alla älskas och hedras.

Borgmästarena äro wäl förnemligast utwalde til *Riksdagsmän*, dock har ibland, efter omständigheterna, ock någon *Rådman*, eller annan pålitelig man, blifwit härtil anordnad.

Följande berömlige Herrar bekläda nu för tiden *Rådman* - ämbeten: *Carl Hasselgren. Johan Gustaf Bock. Nils Burtz. Petter Grevetius. Thomas Anton Claybitt.* Den siette dog förledit år, och syslan är än obefatt.

Utom

Utom de nu redan nämde 2:ne rätter, är här ock nyligen inrättadt en *Kongl. Ståts-rätt*, hwaruti *Landsböfdingen præfiderar* med bisittare så wäl af *militien* som *Magistrats* personer. Här afgiöres sådane mål, som för de brotzigas skilda tilstånd, hwarken i *kämnars-* eller *krigsrätten* kunna affliceras. Uti *Acis-rätten*, som här ock hålles, præfiderar en af Råd-männenne.

§. XIII.

Handlar om Stadens hushållning och politic.

INrättningarne wid Städerna borde wäl wara sådane, at man där ej, sige se, några med råg, korn, eller hafra besädde åkrar, utan, näst tilräckeligt mullbete, borde hampe- och lin-såning, humle-gårdar, Färgerie-och Tobaks-plantagier, jemte kosteliga Krydd-och Trågårdar bepryda Stadens fält och parker. Men så wida wære Stads Inwånare ej än fullkommligen blifwit öfvertygade om nyttan, fördelen och anständigheten häraf, så lærer man ej så snart wid alla Städer så förnöja sina ögon med slike anstalter. Mästadelen af de under denne Stad hörande åker-räppar besås uti slutet af Augusti-med råg, och i slutet af Maii-månad, efter nya stylen, med korn. Jordmän består til mästadelen af sand, något swartmylla, men ganska litet lera, och wore följachteligen nog beqwämlig til *Tobaks-plantering*, hwilket jäm-wäl Herr Handelsman och Tracteuren *Byström* med mycken framgång förspordt, uti de 2:ne åkrar, hwilka han til denne i sig sielf mindre nödiga, men darjemte nu för tiden ounbärliga örtens fortplantering upoffrat. Det wore önskeligit, at andra wille efterfölja hans fotspår, anten på detta sätt, eller med någon annan ännu fördelachtigare inrättning, då hade ingen mera fog at kalla dem för Stads-bönder, utan för *patriotiske* Stads-borgare och Inwånare. På några näst til *Staden* liggande åkrar har man ock i desse tider sådt

Köks-

Köks-krydder med en färdeles framgång. En inrättning, som så väl förnöjt många ögon, som ock förordlakat hos *Stadsens* inwånare många gröna, friska och hälsofamma rätter. Inga betydande fruchtbärande Äpel-Päron-Plommon-eller Kersbärs-Trän finnas här än. En del af Inwånarena har ock lätit sina åkrar ligga i ljnda, då de på dem årligen slagit hö, emedan de för höets dyrhet härpå orten funnit bättre uträkning härwid.

Måst af alla slags wanliga *Handwärfkare* finnes väl här i staden, då jag allenast undantager *Tengiutare*, *Bildtuggare*, *Sämsk-Hiul-Handsk-Tapet*-och *kamb-makare*, med någre få andre, hwilka nog med fördel kunde här idka sit handtwärk; Men inga *manufacturer* äro än här i gäng, förutan den ena härwarande *Tobaks fabriquen*, hwarest dock ej tilwärkes så mycket tobak, som i *Staden* afgår, utan förskrifwa sig en del af de Handlande denne wahren ifrån andre orter och Städer, hwadan de och mena sig få bättre tobak, ehuru det doch torde wara owist; ty man har sig bekant, at mången utfäldt wärt *fabriques* tobak för *Holländskt*, så at man ock af detta exemplet ser hwad inbillningen gör. Til bewis därpå, at en anseflig hop, så väl tobaks blad, som ock spunnen tobak, årligen inhämtas ifrån andre orter, wil jag här införa det jag anmärkt af *Tullspecialerne*. År 1754. äro $389 \frac{1}{10}$ Lisp. Tobaksblader inhämtade. Ifrån *Stockholm* är samma år införde $698 \frac{2}{3}$ Lisp. smal-30. dito tjock-tobak 73. dito Carduser. Ifrån Åbo 533. Lisp. smal, d:o Tjock 310. $\frac{1}{2}$. Carduser 14. $\frac{1}{2}$ Lisp. Ifrån *Borgo* 24. $\frac{1}{2}$ Lisp. smal. Ifrån *Malmö* 6. $\frac{1}{2}$ Lisp. tjock. Krull 3. Lisp. Ifrån *Wisby* 4. $\frac{1}{20}$ Lisp. tjock tobak. Carduser $\frac{1}{2}$ Lisp. Åfwen så är År 1755. en anseflig hop tobak och Carduser inhämtade, hwilket jag dock, at undwika widlöftighet, ej wil anföra.

Tegelbruk äro här nästan öfwerflödigt redan inrättade, så at

så at man kan på en mil kring denne *Stad* nu räkna öfwer 12. stycken. Denne inrättning wore nog nyttig för wår *Stad*, i synnerhet så länge Fästningsbyggnaden påstår, så framt wåra förfäder welat förwara oss en bättre skog, och om man än wiste, eller wille, som *Engelsman*, betjena sig af träns skator, qwistar och rötter samt ormbunkar härtill. Då kunde man säkert göra sin uträkning, at i framtiden så continuera med tegelbränneriet, men annors lära de i fängden icke bära sig, om man med den wårdslöshet handcerar den ädlaste af wåra skatter, skogen, som det än gemenligen och beklagligen sker, då allenast den släta delen af träden tages härtill, och qwistarne, med mera, lämnas i skogen at där förrotna.

Et *Pipbruk* giordes här början med för par år sedan, och har man låtit redan försärdiga en stor del pipor, hwilka wäl äro goda til detta behof, fast de ej hafwa den waraktighet, som de ifrån *Sverige* hemtade; efter den härtill brukeliga och här $\frac{1}{3}$ mil ifrån *Staden* fundna bruna leran är tämmelig grof. Dock har ingen än skaffat sig fullkomliga privilegier härpå. Herr Handelsman *Pehr Sunn* bekom wäl i föråras privilegium, at inrätta et ordenteligt pipbruk til hwita pipor, men har ej ännu hunnit bringa det i verkställighet.

Kalksten är här ock funnen i *Tölo*, en fjerdedels mil ifrån *Staden*, hwaraf man förledit år brände 2:ne ugnar god kalck, som dock ej warit tilräckeligt til *Cronans* ock *Stadens* behof, utan måste man än köpa den mästa kalken ut af *Gottlänningen*, så at på åren 1754. och 55. äro ifrån *Gottland* inkomne 124 $\frac{2}{3}$ läster kalk. Wore önskeligit, at man rätt wiste hushålla med denna näring, så kunde den wäl rikta sin upfinnare.

Repslageriet är här i tämmeligt godt stånd, hälft mycket togwärk behöfwes dels för *Stadens*, men i synnerhet för

Cronans ock de *sjöfarandes* räkning, hwilcka nu flitigare be-
föka denne ort än förr. De 2:ne härwarande *Repstlagare*
lära ofelbart befanna detta.

Skepsbyggeri hafwer af *Stadsens* inwånare i fordna tider,
jämwäl til egit behof, något blifwit brukadt, och i desse
senare åren äro här någon del af mindre fartyg, lädior, små
prämar och chalouper bygda för *Cronans* räkning; men sko-
gen, som härigenom mycket blifwit tilgripen, lofwar häref-
ter ej så stora fördelar.

Färg - och *Tryckeriet* war wäl i några år uti godt stånd
i *Gammlestaden*; men efter den då warande färgarens död,
som timade för några år sedan, har det råkat i wanhäfd.
Det wore önskeligit, at någon förständig *Färgare* wille med
det första sätta sig här ned, då han säkert ej skulle ångra
sit köp. hälft färgeriet i *Borgo* ock är uti mindre godt stånd,
och således ingen *Färgare* närmare finnes, än 21 $\frac{1}{2}$ mil häri-
från i *Åbo*, dit, eller til *Storkholm*, folket med nog beswär
måste sända sina tyg at fargas och tryckas.

Strömnings-fiske idkas här af en stor del inwånare, hwil-
ket några år, i fordna tider, i synnerhet, har temmeligen
wäl betalt deras beswär. 3:ne resor om året äro de lycke-
ligaste och märckeligaste denne fiskens fänge härstades med
notar, neml. först om wären wid isgängen, sedan om som-
maren höbergnings tiden ungefär, och sist sent om hösten,
då de mäkt få imå *Ströming*, dem de här kalla *Wassbuk*,
hwilka uti snaken öfwergå de andra. Nu för tiden få de
knapt så mycket *Ströming* som *Stadens* inwånare sielfwa be-
höfwa, dels til egit uppehälle, dels til föryttrande åt Krigs-
folket, fast mindre kunna de något utikeppa af den. *Kimi-
to* och *Pargas* bönder ärfätta dock denne brist, hwilka esom-
oftast anlända hit til *Staden*, men i synnerhet til *Sweaborg*,
med sina rikt lastade strömnings batar.

De andre här i *Finska* - skären allmänt bekante fiskslag
sins

finnas här ock, fast ej i någon myckenhet. I fordna tider hafwer *Lax-fänget* varit rätt lyckeligt i *Gamlestad* forssen, hwarom widlöfrigare är nemndt, och med bewis befästt, uti förra delen af denna disputation p. 17; men nu för tiden är den här mycket fällsynt. *Nejonögon* fins i det stället ymnogt i denne forss. Rätt fållan har man här fådt någon *Stör*. Jag mins ej, at de fångat här mer än 3:ne. En sidste *Ryska* tiden, och 2:ne i framledne sommars. Den ena af dem wog 6, den andra 8 lpd. I *Esbo* skären hafwa de ock förledit år träffat denne fisk. Gammalt folk på orten minnas dock flere, och wilja med allo påstå, at det ej betyder godt, när denne fisk hedrar wära skärgårdar med sit besök. Allmänt beklages här, at fiskesänget nu för tiden intet är så fördelaktigt som i fordna dagar. Hördes ej denne klagan jämwäl ifrån andre skärgårdar, så torde jag hafwa största fog, at tillskrifwa det mykna skiutandet ock bergsprängningen, at fisken här på orten är nu mera fällsynt än tilföre.

De widtöpna fält, som här i kring denna *Staden* finnes, och det här wanliga bullret genom skiutande och bergsprängningen, loswa ej åt willa diur och foglar något säkert tilhåll. Dock infinna sig *wargarne* om wintertiden ibland nog ymnogt på wåra parker. Ja för några år tilbaka funno de här i *Staden* en warg uti en brunn, som misstagit sig uti sit lopp. *Biörn* har ock ibland, fast rätt fållan, wägat sig tämmeligen nära in til *Staden*. De som hafwa lust at roa sig med jagt och diurfång, kunna, då de resa något ifrån *Staden*, anten til lands eller siös, träffa några sådana diur och foglar, som almänt finnas på desse *Finska* orter. Til denne lannings bestyrkande, och til et bewis, at *H:fors* boarne jämwäl kunna mätta sin leckra smak med willebråd, wil jag efter *Tullspecialernes* anledning nemna at åren 1754. och 55. äro införde och förtullade 100. stycken

ken *Harar*, 77. *Tjädvar*, 223. *Orrar*, 391. *Hjerpar*, 24. *Änder*, 54. *Kramsfoglar*. Men tör hända många äfwen inkommit, med hwilkas uptekning *Tullbetjenterne* ej blifwit befvärade.

Boskapskötseln är här wäl få stor, som den uti en *Stad* bör wara; ty en del af inwånarena hafwa 2:ne ja 3:ne *Kor*, och äfwen få många *Hästar*; undantagandes *Gästgifware* och de som äga *Tegelbruk*, hwilka wäl kunna och böra hålla flere af de listnemnde *Creatur*. Dessutom äga de ock *Höns*, *Gäß*, *Kalkoner*, *Swin*, men ganska sparsamt *Bockar* och *Getter*. Sielfwa mullbetet är nog tort och magert, sen det bästa för de här anlagde *Tegelbruk* är inkrechtadt.

Til *Sädesmalning* är *Staden* förfedd med 5. stycken *Wäder* - och 2:ne *Wattu-gwornar* i *Gammellstad*, hwilka listnemnde *Herr Radman Burtz* nu fädt under sin disposition, at fritt anrätta der 8. stenar emot skjälilig arrende.

Då jag kommit at orda om *Gammellstad*, kan jag ej underlåta, at något nemna om *Hospitalet* som där förekommer. Wid 1642. års *Riksdag* hafwa nya *Hifors* Stads fullmechtige och *Herredagsmän* anhällit om et *Hospitals* inrättande därstädes, at möta den då gängbara *spetelskan*, hwars inrättning dem ej allenast blef förläkrad, utan ock straxt därpå wärkstält. Här hafwa tid efter annan sedermera warit ibland mindre, ibland flere personer. Til at desto bättre befordra de siukas ewiga wälfärd, är en siälaherde dem först i sednare tider i synnerhet worden anordnad, änskiönt derom redan år 1654. blef anhällit, hwilket kan ses af *Kongl. Maj:ts* resol. dat. d. 7. Aug. nysnemde år.

Til at bibehålla i *Staden* säker tilgång på behöriga matwaror och drycker, äro här anordnade *Hökare*, *Fiskköpare*, *Tracturer* och *Källaremåtare*, utom en myckenhet *Krögare*. Ett af sten upbyggd wackert *Bryggghus* beläget nära in til *Fästningen Utricas-borg*, som i förledit är blef färdigt,

ligt, lofwar *Staden* tillräckeliga wäta waror, och dem af bästa sort, hälft en i sin konst förfaren *Bryggare* härwid brukas. Dessutom är det källwatnet, som wid detta *Brygg- buset* fins, et ibland de bästa, som här är at tilgå, då jag undantager den på *Kampen* warande källan, hwilken för sin rena smak redan i flere är recommenderat sig. Åtminstone äro ganska få af *Stadens* brunnar, som komma upp emot den. Inga *Surbrunnar* äro ännu innom *Stadens* gränzör upfundna, dock gifwes här spår därtill.

De i *Städer* brukeliga *Brandwachter* äro här inrättade 18. til antalet, hwilka med wanligt sjunande gifwa klockan tilkänna om nätterne. *Branaredskap*, såsom *sprutor*, *stegar*, *watuämbare*, *brandkrokar*, m. m. äro här uti sin fullkomliga ordning. I synnerhet har den *stora sprutan*, som *Staden* för någon tid sedan köpt, och hwilken af flere personer bör handteras och köras, wid flere tillfällen wist en märkelig nytta. För än denna inrättning gjordes, brukades i klockstapelens torn en *nattwächtere*, som med tytande gaf timmorna om natten tilkänna; men nu mera är den befunnen wara mindre nödig.

§. XIV.

Omrörer handelen.

Såsom en *Stapel-stad* brukar *H:fors* handel så wäl på ut - som inländska kuster. Alt sedan år 1748. hafwa de handlande härstädes ägt et skepp kallad *General Gouverneur von ROSEN*, efter Hans Excellence Riks - Råde Grefwe GUSTAF FRIEDRIC VON ROSEN, hwilket skepp 5. refor seglat ifrån *H:fors* til *Spanien*, och derifrån hemtat salt, winer, Citroner och andre wanlige confiturer, emot ditförda bräder och plankor; men i förledit är natten emot den 26. Aug. strandade samme skep med hela dess laddning wid *Öffel*, *H:fors* Handlande til en stor skada, hälft en stor del af det war oassecurerat. Nu för tiden äga de intes mer än hälften af

et annat skep, kallad AUGUSTIN EHRENSWÄRD, efter wår Lyftre General Major och Riddare Herr EHRENSWÄRD, hwilket nu gör första resan på *Spanien*. Utom detta äga ock de Handlande härstädes några Jagter och Hukare, som gå på *Frankrike* och *Spanien*, med hwilka de mäst hämta winer och andre confiturer emot ditförda bräder och tiära. Ibland seгла desse för frakt på utländska kuster. Men för öfrigit äga de ej tillräckeliga små fartyg at drifwa sin inländska handel, utan nödgas ofta betala nog dryg fracht åt andre. Ehuruwål de således sielfwa lätt hämta salt ifrån *Spanien*, har det dock ej varit tillräckeligt til *Stadens* och det omkringliggande landets behof, utan måste de förskrifwa samma wara ifrån *Stockholm* årligen, understundom och ifrån *Åbo*. År 1754. äro ifrån *Stockholm* hämtade 1250. och ifrån *Åbo* 50. tunnor salt. År 1755. 252. d:o ifrån *Stockholm*. Af detta finner man, at *H:ferska* utländska handel ej ännu hunnit komma på den fot, som den borde wara. Til större öfvertygelse wil jag lemna den B. L. en förteckning, tagen af Tullspecialerne, på det socker och de winer, som uti 2:ne års tid äro hämtade ifrån *Stockholm* och *Åbo*, hwilka dock *H:fers* boarne, såfom ägande stapel-frihet, kunde köpa ifrån första hand. At förtiga annat kram, som uti en stor myckenhet jämwål köpes ifrån andra och tredie hand.

År och ort, hvaradan.	Winer					Kännor.					
	Champ.	Bourg.	Keulkt.	Pontaq.	de Grav.	Portug.	Malaga	Picad.	Frankt.	fr. b:vin	Arrak.
Inkommit år 1754 ifr. Stockh.	33 $\frac{1}{3}$	33 $\frac{1}{3}$	147 $\frac{1}{2}$	75		155			940	240	8
D:o D:o ifr. Åbo			6 $\frac{2}{3}$	160	7 $\frac{1}{2}$	190	117 $\frac{1}{2}$	30	560		19 $\frac{1}{3}$
1755. ifr. Stockh.		120	140 $\frac{1}{2}$	155 $\frac{1}{2}$		721	45	30	2929	189	78
D:o D:o ifr. Åbo.	28					28		166	305		
Summa	61 $\frac{1}{3}$	153 $\frac{1}{3}$	294 $\frac{2}{3}$	390 $\frac{1}{2}$	7 $\frac{1}{2}$	1094	162 $\frac{1}{2}$	226	4734	429	105 $\frac{1}{3}$

År och ort. hwadan.	Säck er				The	Caffe
	skålpund				sk:pd	sk:pd
	cana- rie.	Raf- finad	Me- lis.	Can- di.	Th. de bau.	caffé bon.
1754. ifrån Stockholm.	1392	2984	1418	275½	13	50
D:o Åbo	303					410
D:o Lovisa						21½
1755. ifrån Stockholm.	619	7092		350½	94	
D:o Åbo		228	1500			
Summa	2314	10304	2918	626	107	481½

Af detta utdrag kan den B. L. icke allenast märka, at ännu mycket felas uti *H:forjka* handelens wälstånd, utan jämwäl finna, hwad fördelar det nyligen af wår *Höga Öfwerhet* utgifna priswärda förbud angående wissa öfwerflöds warors införel, i framtiden wårder tillkyndandes wårt k. fädernesland; ty när så mycket af desse waror årligen förtäres i en så liten Stad, hwad skal då icke åtgå och consumeras öfwer hela riket? Tänk, M. L. om härtill än skulle läggas det, tom *H:fors* Handlande sielfwa forskrifwit ifrån utrikes orter, så skulle summan blifwa flere resor flörre. Bör man icke häpnat wid åtänkan af et så stort öfwerflöd? kunna då de händer antekna något nyttigt i deras calender, som icke willigt och nögt upkriswa den dag, på hwilken så skadan de öfwerflöd blifwit ifrån *Sweriges* gränfor landförwit?

De öfriga köymanna waror, som förnämligast hämtas par gångor om året ifrån *Stockb.* mest med främandes fartyg, inlöses til största delen med redbara pengar; efter de landtproducter, hwilka hit inkomma, mestadelen förtäras af den myckenhet, som här nu finnes. Retour waror upköpes jämwäl här af Kronan, så at de denne tid ej särdeles kunna utskeppas, hwilket hvar och en närmare kan se af hosfölj. Tullspecialern. extract.

In- komm. waror	Smör		Oft		färfk filk		Talg		falc köt		Torr köt		Lax		ströming		Torr Fisk		Sale filk	
	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.
1754. utgän.	45	23 $\frac{1}{2}$	40	1 $\frac{1}{2}$	48	7 $\frac{1}{2}$	45	3	33	0 $\frac{1}{2}$	26	4	65	35	16	93 $\frac{1}{2}$	105	7 $\frac{1}{2}$	98 $\frac{1}{2}$	8 $\frac{1}{2}$
1754. ink.	5	29	76 $\frac{1}{2}$	5	1	45	1 $\frac{1}{2}$	2	2	25	46	5	299 $\frac{1}{2}$	62	299 $\frac{1}{2}$	62	299 $\frac{1}{2}$	62	299 $\frac{1}{2}$	62
1755. utg.	36	38 $\frac{1}{2}$	51	2	56	5 $\frac{1}{2}$	112	17	77	6 $\frac{1}{2}$	31	46	131	46	131	46	131	46	131	46
1755.	8	96 $\frac{1}{2}$	143 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$	113 $\frac{1}{2}$

Vidvalie perfedlar

Spannmål

Retour waror.

Inkomme waror år	Råg		Malt		Korn		T. haf.		Hvete- miöl.		Råg- miöl		Säg- bräder		Tjära		Alun	
	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.	T:r	Lisp.
1754. utg:ne	27	30 $\frac{1}{2}$	33	39 $\frac{1}{2}$	22	2 $\frac{1}{2}$	8 $\frac{1}{2}$	11	19	19	3	9	39	1	15	7	6	8 $\frac{1}{2}$
1755. ink.	23	51 $\frac{1}{2}$	22	47 $\frac{1}{2}$	45	2 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{1}{2}$	26	18	4	6	19	39	16	5	23	2 $\frac{1}{2}$	3
1755. utg.	9	62	35	35	36	36	3 $\frac{1}{2}$	26	18	4	14	19	30	2	30	2	3	3

Creatur och Boskap.													
	Hästar	Köb. Oxar	Kor	Stutar	Qvigor	kalfvar.	Gäfs	Höns	kyklingr	kalkon	Får	Bockar	Geiter
	ft.	ft.	ft.	ft.	ft.	ft.	ft.	ft.	ft.	ft.	ft.	ft.	ft.
Inkomne 1754.	19	164	234	290	319	254	59	186	760	60	207	3	5
utg. 1754													
ink. 1755.	28	133	281	260	335	256	67	320	1260	40	138		2
utg. 1755.													

Utaf detta extract finnes i:o, at ganska litet här ut-
 fkeppas af inkomne landt-producter. 2:o At ej alle perfedlar
 äro uptagne, som inkommit, hwilka jag med wilja uteflutit,
 såsom ej hörande til mit ändamål, efter af dem icke ens
 utföres. 3:o At änskönt, Creatur och Boskap, til et anfen-
 ligt tal, årligen inhämtas, utom salt och tort kött, så har
 härifrån dock ej mer än $1\frac{1}{2}$ tunna salt - och 2. lifp. tort
 kött år 1754. blifwit utfördt, men år 1755. ej det ringaste.
 4:o Anmärkes, at år 1754, blifwit förtullade 1043, och år
 1755, 1081. kannor Finskt bränwin. Om härtill nu lägges
 det, som (tör hända) blifwit inpraçticerat, och det som i
Staden är tilwärdat, så skulle summan blifwa anfenligen
 stor. Kunna då de tungor tala om något fågnesamt, som
 icke beprisa wår *Höga Öfwerhets* ömma wård om oss, i
 det, at denne, människans timeliga och ewiga wälfärd ofta
 förstörande warans tilwärdning blifwit förbuden? Hade wäl
 brist på spanmål kunnat wara så stor ibland oss, som den
 bedröfweliga ärfarenheten nu wittnar, i fall denne, af alla
 rättfinte långt för detta esterlångtade hälsofamma inrättning,
 förr ärnädt sin fullbordan?

Om sommartiden besöka *Tyskar* och *Ängelsmän* wåra
 kuster sielfwa, då de hämta malt, hwetemiöl, sill, torr-fisk,
 ärtter, gryn, med mera, hwilka perfedlar mäst contant be-
 talas.

talas. På *Revel* och andre *Lifländske* orter, drifwa ock *H:fors* boarne handel, hwadan de mästadelen hämta råg, malt, hampa, lin- och rof-frö, emot dicförda järnwaror, grytor, smide och något win. De derifrån tillbaka kommande waror tyckas dock, när flit rätt blir anlagd, kunna tillräckeligen ärnås hemma i landet.

Til at desto mer befordra *Stadsens* handel, är af *Hans Kongl Maj:te H:fors* boarne i nåder år 1755. förunt, at få betiena sig, af *Anjanpeldo* til köpings stad; men så länge ingen segelled dit op är öpnad, lära fördelarne här af ej blifwa så stora. Tobak, salt och järn, som landtman mäst betarfwar, äro för tunga waror, at försla landvägen 16. mil. Huru de på *Kongl. Swenska Thronen* regerande *Konungar* i nåder förordnat, så wäl at *Gamle* - som *Nya* - *H:fors* inwånare wissa orter, at årligen hålla deras marknader, är på flere ställen i förra delen nämnt. Nu för tiden resa de gemenligen til följande marknadsplatser: *Tawastebus* stad, som ligger åt norr 12. mil härifrån, *Anjanpeldo*, *Lojo*, *Sibbo* och *Piccala*. Utom desse, hålles ock i *H:fors* stad 2:ne resor om året marknad, neml. om winteren, *Pauli omwändeses* - och om hösten, *Michælis* - dag. Desse sistnämnde marknader, äro dock ej så särdeles indräktige.

Tjära, Lin, Hampa, Bast och Träkäril, äro de landtproducter man då mäst får fagna sig med, jämwäl något litet Boskap och hästar, samt annat smätt, som ej så noga kan specificeras.

H:fors inwånares handel, som denne tid mäst riktat en stor del af *Börgerskapet*, har beståt i drickas, brånwins, (då det war tillätit) bröds, och andre victualie-warors tilredande och utsljande. Så länge fästningsbyggnaden påstår, kunna wäl en hop hafwa bestånd här af; men när den en gång får sit slut, så blir för många något swårare at hafwa sin utkomst, dereft de icke i tid täncka på andre nyttigare, för-

fördelaktigare, och det almänna mera gagnande näringsfång;

Min skyldighet wöre wäl, at wid detta tilfälle framkomma med några förslager, hwilka kunde tjena min födelse ort til uphjelpning; men efter de *Herrar*, som äro denne *Stads Styresmän*, sielfwa bäst weta, hwad för honom kunde wara til fördel, så lemnat jag det til deras mogna och priswärdade urskilning och omsorg, med det säkra hopp, at de ju förr ju häldre ömsint tänka på denne angelägne sak, häst inwånarena redan äro af den myckenket, at de tyckas uti somt tillfoga hwarandra intrång i deras gjöromål. Efter 1757 års mantals längd är *H:fort* inwånares antal detta:

	Per- sonr.	vår dar	vår- din.	Sön- n.	Döt- tr.	Dr.	Pi- gor
Summa	1144	373	324	8	27	211	201
Summa	543	102	405	—	4	2	30
Summa Summarum	1687	475	729	8	31	213	231

Anmärkes

1:mo At här förekommer 2:ne summor, utom hufwudsumman. Den förre inbegriper de personer, som endast och allenast höra til Staden. Men i den sednare, äro de personer uptagne, hwilka tillika höra under Artillerie och de andre 2:ne här i garnizon liggande wärfwade regementen, samt Fortifications staten. Officerarne sielfwa och gemena, såsom warande fria ifrån mantals penningars utgift, äro ej anteknade, utan allenast deras omwårdnad och betjäning. 3:o äro af denne längd någre uteslutne, såsom adeliga personer, studerande, coopvaerdie söman, och ålderstigne; hwilkas antal skulle ock något öka wår summa. 4:o at söners och döttrars antal är få litet, härör deraf, at andre ej äro här up-

tagne, än de, som föras i mantalslängderne. (Efter Kyrkotabellernas anwising, woro år 1756, uti *H:fors* Stads-församling, 85. barn under 10. år och 16. stycken af ungdom) 50 Grosseurer och Krämare tillsammans blifwa 26. större Borgarens antal blifwer nästan lika stort. Et alt för stort antal uti en Stad, der inga för dem så färdeles tienliga närings-fätt än äro inrättade, utom handel och Krögeri, hwilken förra jämwäl ej ännu hunnit til den stadighet, som man gierna önskade, hwilket förut är bewist. Är det då under, at ganska många, så wäl af Handlande, som Borgare, finnes i wår Stad, hwilka med största Iwårighet kunna nära sig och hafwa sin utkomst?

Wid en påminnelse, som någon torde framhämta, wil jag litet stanna med mina tankar. Här kunde någon säga: *Städernas täthet i Nyland lära ofelbart förorsaka, at de förföraeta bwarandra mycket i deras bandel*, hwarföre de kunde slås tillsammans, i synnerhet kunde *Borgo*, som ligger $5\frac{1}{2}$ mil ifrån *H:fors* åt östan, eller *Eknäs*, belägen 11. mil wäster ut härifrån, flyttas hit. Detta wil något säga i första påseende; men när man närmare tager denne sak i et opartiskt öfwerwägande, kan ej ses, hwarföre *Borgo* och *Eknäs*, såsom upstäder, kunna så mycket skada *H:fors* boarne i deras handel; ty den senare, som en stapel-stad, bör ju alltid kunna sälja sina waror för billigare köp, och således kan ej Landtman annat än sielfmant resa hit. Ja Handlande i *H:fors* kunde bringa sin commerce til den högd, at *Eknäs*, men i synnerhet *Borgo* boarne, skulle söka at få en del af sina nödtorftigheter härifrån. Dessutom tycker jag, at ingen med fog kan påsta, det wi hafwa öfwerflöd på städer i *Finland*, utan jag tror twärtom, at den hittar bäst, som bekänner, at altfor litet städer här äro anlagde; ty en wisligen inrättad stälernas myckenhet bidrager otroligen til et lands upkomst och walmåga, hwilket *Englands*, *Hollands*, *Cbinas* och *Sere*

flere kloke och mäktige folkslags exempel mer än lius-
ligen intyga. Wid 1636. och 42. års Riks - dagar war
det wäl på banen at *Eknäs*, eller i synnerhet *Borgo*
stad, skulle flyttas hit; men för desse andragne orsaker fants
det wid nogare skärskådande wara onödigt, ja skadeligt,
som kan ses af *Kongl. Maj:ts* resol. gifwen *Stockholm* den
25. Febr. 1642.

Denne Stadsens *Hamn* är så fördelacktig, som den nå-
gon sin kan wara; och twiflar jag, om någon Stad i hela
Swea - rike äger den bättre. Dets storlek är så tillrække-
lig, at en hel flotta, jemte flere handels fartyg, beqwäm-
ligen kunna rymmas deri. Nära in wid *Skepsbron*, hwars
längd til det högsta är 30. samnar, fins 18. å 19. fot djupt
watn. 3:ne färskilta wikar flöta härtil, som å alla sidor
hafwa landet til skygd, och äro således säkra för storm och
owäder. Inga fördolda klippor, räflar och bränningar fö-
rekomma, hwarken i inloppet eller sielfwa hamnen. Far-
tygen behöfwa ej många och färskilta wäder, utan med en
god sunnan wind, kunna de wackert segla in, och när nor-
danwädet blås, uphissa de siömän nöjt sina segel, som är-
na sig härifrån. Inga lyfrare eller mudder prämar, och an-
dre kostsamme inrättningar äro här af nöden nu, eller i
framtiden; ty ankar-botn är nog god, och diupleken wet
man ej wara särdeles förminskad nu emot fordna tider.
Detta tränger man så mycket mindre befara i framtiden,
som genom *Magistratens* priswärda föranstaltande är strän-
geligen förbudt, at förfla någon orenlighet til stränderne,
utan til andre härtil utstakade ställen. Fästningarne *Ulricas-*
borg, *Broberget* och *Sweaborg*, loswa jämwäl skeppen säker-
het och lugn, för alt fienteligt anfall i denne hamn. Hwad
fördelar kan då *H:forssa* hamnen sakna? Har icke naturen
här nedlagt sit stora mästerstycke, den konsten nu margfalt
underhjelpt?

§. XV.

§. XV.

Framter Stadens öden, jämte andra Historiska anmärkningar.

EN del, af denne min hembygds öden, äro wäl redan, efter den anledning jag haft, något nämnde i min dfr. förra del; men så wida jag ej då kunnat framte dem fullkommetigen til alla omständigheter; ty wil jag nu här, med en så wacklande häder, som blödigt sinne, anföra dem.

Staden hade ej ännu efter dets flyttning ståt i fullo 15. års tid, då han år 1657. måste bliwa et tärande ämne, för en hastigt upkommen *wådel*, så at några nåfwar fulla med afka, blefwo allenast öfrigit at dets inwånare, för all härwid anlagd sit. Se början af VI. §. i förra delen.

Af de stora *mishwåxtåren*, som 1695 - 96 och 97 wore allmänt gånge öfwer *Finland*, blef ej heller denne stad och det omkringliggande landet lättlös, utan måste mången då, i brist af föda, bliwa dödenom til rof. Wid detta tilfälle blef den på kampen warande begravningsplatsen inwigd til de dödas hwilorum, så wida Stadens Kyrkogård ej war tilräckelig, at inom sina gränfor, bärga de många ifrån landet inkomne menniskor. Kan wäl någon utan blödande sinne höra, af wåre gamle berättas, at folck, då de gingo på gatorna, måste, i brist af födan, stupa på hwarandra? Kan wäl någon utan smärta påträcka, då man hörer, huru mången då gick til grafwen, at där afbida sin annalkande förlöfning? De sågo sielfwe det stället, hwarest deras matta ben skulle få hwila. Deras söndriga slarwor blir deras swepeduk och likkista. 2:ne swaga ben biswa nu deras likebår, och en hungrog maga deras medtöljande process til det tyfta. Låtom ofs ej läsa detta utan at kyssa *HÉRRans* hand, som i långha tider bewarat wårt Swea ifrån en sådan hungersnöd.

År

År 1710. I början af Augusti månad, begynte en stark Päst swärma här i Staden, och warade til begynnelsen af December månad samma år. Par styckna qwinfolck, som ifrån Lifländska sidan kommo hit öfwer, berättas hämtat denne swåra gäst hit med sig; ty de hus, der de togo sit härbärke, hade första kännning häraf. Hwilken alt mer och mer utbredde sig, sen wårt krigsfolk ifrån samme ort kommit tillbaka til *Porkals*. I denne sot afled härstädes 1185. personer, med främmande inberäknade, af hwilka en stor del på kampen äro begrafne, hwarest ännu förekomma tydeliga spår och wedermälen häraf. På det ingen må tänka, at man efter behag utnämmt antalet af de genom pesten mördade personer, och, at man nog stort tilskurit, wil jag til wiss het nämna, at detta så wal, som största delen af det som följer, är anteknadt uti församlingens Kyrkoböcker.

År 1712. d. 29. Apr. kl. 2. e. m. afbran genom *wådeld* några gårdar wid glowet; hwilken låga dock genom *Almagrens* hjelp och tilbörliq anstalt blef dämpadt, som i annor händelse kunnat nog wara et farligare tilbod för hela staden.

År 1712. d. 31. Aug. anlände hit til *Estnäs* sundet några *Ryska* galerer och fartyg; och så snart de kl. 6. om söndags morgon begynte giöra skått, lupo folcket ut af finska predikan, så at i Staden blef en stor bestörtning; men sedan fienden blef warse de här i hamnen då liggande wåra Krono-skepp, drog han sig tillbaka utan vidare försök til *Pelinge*, deräst hans större flotta war. På samma tid avancerade ock *Ryssens* arme til lands, utan synnerlig motstånd til *Lill-Abborfors*; men igenom den *Flögstas* nådiga försyn drog han sig dock tillbaka med hela sit Artillerie.

År 1713. om bönesöndagen kl. 11. f. m. anlände hit *Ryska* *flöflottan* i et hienteligt upfåt; och som han då, så godt som incognito, framdrog sina fartyg öfwer *Hartones* sund, så kunde

kunde de härwarande Finska regementerne uti denna bestörtning ej göra honom något märkeligt motstånd, utan nödgades med rinnande tårar, wid flykten härifrån, sätta sielwa eld på Staden. Ryssen stiger härpå obehindrad up, och delar så sit manskap, at en del söker til at dämpa den grymma eldslågan i Staden, men winner ej mer genom detta sit bemödande, än at han får haltbrända stockar, och några siöbodas samt wid siön belägne gårdar bärgade. En del af sina troppar låter han följa i hamn och hål wårt flyende folk, men blifwer något hindrad i sin framfart, i det at de zine nära in til Staden wid Tawastullen belägne broar, woro jämwäl af wåre egne wid deras öfswerkomit upbrände. Dock är Ryssen oförtruten, at af de då än qwarblefne stockar göra sig flotta och sätta sit manskap öfwer. Emedlertid fick wåra wid Gammelstad samla sig til motstånd, men måste dock i så förwirrat tilstånd lemna fienden platsen. Ryssen blifwer då mästar af altsammans; men måste par dagar derpå, då wår swenska galler-escader anlände, åter begifwa sig härifrån til *Rorgo*, hwadan han närmare mot hösten anlände igen til *H:fors*, då han med större mod inkräktar *Staden*, och behölt den under sit wälde til år 1721. Flyktingarne, som under denna tid hade större säkerhet ibland wilddjur, än i sina hemwist, började nu smaningom med bättre hopp framkrypa. Hade ej Ryssen wid sin bortgång lämnat sina casarmer orubbade, dem han här under sin warrelse upbyggt medelst många hus ditsläpande ifrån det näst omkringliggande landet, så hade inwånarena ej wetat, hwart de skulle sticka sitt hufwud. De äro dock nögda i hopp om en *blidare Himmel*, at i stället för sina förut wäl upgygda hus och redbaraste egendom, antaga några i hast odugeligen upgygda och förskämda casarmer. Den med inwånarens blod bestänkta askan gör dem så bestörta, at de med möda kunna igenkänna sina förra tomter.

ebaus

Huru

Huru många af *Stadsens* inwånare war twungen, med ryfning i hjertat och tårar i ögonen, öfwerlämna åter igen sina hemwist år 1742. wid *Ryssens* fiendeliga ankomst, är en sak, som beklageligen lærer wara än i så färskt minne, at man får undgå det omorda.

Si så många har dina öden warit, O *H:fors*, på en tid, som ej öfwergår etthundrade år! har icke Din ondska förtjent desse, ja flere swärigheter? Hwad Dig således är händt, är Dig nu bekant. Men hwad Dig förestår, wet den *Högste*. Derföre betänck noga de orden jag lätit aftrycka i förra delen p. 39, och hwilka Du än dageligen läser på Din Kyrkowägg:

Tu Stad O *Helsingfors*, Tin gamla synd lägg af,
Om Tu ej segla wil ännu en gång i qwas.

Men på det M. L. ej må täncka, at öfwer *H:fors Stad* endast uppgåt sorgemoln och bistra dagar, så wil jag här framföra några tilfällen, som warit för dem så glädiefulla, at de ej annat kunnat, än bortglömma sina swärigheter. 2:ne ADOLPHER, de största Nordens Solar, hafwa med sin glants lätit så klartskinande, som sagnefamma dagar öfwer war Stad uprinna. År 1616. d. 19. Jan anlände Glorwördigst i äminnelle Konung GUSTAF ADOLPH til *H:fors*, då Han war på återresan ifrån det Rytka kriget. Här lät Han beramma en sammankomst och Riksdag för *Finnarne och Nordlänningarne*, då gemene man blef underrättad om upboswet til den *Danjska* sägden. Sedan förmåtte Han dem til en fast förening emot *Polen*, som ock, at de skulle göra möjeligaste tilhjelp, så framt freden med *Ryssen* icke för sig ginge, Åro *Pufendorfs* egna ord i des inledning til Sw. Hist. *H:fors* boarne hade i synnerhet stora förmåner, af *Konungens* wistande hos dem, hwarom widlöftigare är anteknadt i förra delen p. 21. och 22. Sedan denne Riksdag här war sluten, afreser *Konungen* här ifrån til *Abo*, hwarest Han i 3:ne månaders tid drögde, så-

som Herr Cammar-Rådet LÖWENSKIÖLD det nämner i sina elegia voriva til Stor-förstendömet *Finland*.

År 1752. d. 19. Junii anlände wår nu regerande Allernådigste *Konung* ADOLPH FRIEDRICH fölede från *Stockholm* til *Sweaborg*. Den 20. ejusdem fick *H:fors stad* den o-skattbara Nåden, at med de uptänckeligaste wördnadsbetygeller emottaga sin och hela landets *Huldaste Fader*. Den 21. upträder *Swea Zions Föreståndare* til *H:fors Stads Kyrka*, och med *sic* efterdöme upmuntrade alla, at med förenade läppar prisa den nåd som *Allmagten Honom*, hela *Sverige*, men i synnerhet *Finland* bewist, och at framhämta tack-offer för en wäl och lyckligt öfwerståndens resa. D. 23. singo *H:fors* boarne i deras *Mildaste Konungs* närwaro, sira *Hans Höga Namnsdag*. Så många glädiefunder, som *H:fors* inwånare hade under deras *Skydds-Herres* närwarelse, så sorgsna blefwo deras hjertan, då de d. 27. ejusd. måste åskåda *Hans* afresa härifrån til *Borgo*, då de ej underlåto, at med otaligt många tusende lyckönskningar, beledsaga *Hans Kongl. Maj:s* på *Desß* resa.

Förån jag sluter denne §. wil jag lemna här et *utdrag* af kyrk böckerne på födda och döda i *H:fors Stads församling*, ifrån år 1730. til och med 1756, som torde bestyrka det jag i förra delen p. 13. och 14. anfört om ortens fundhet.

årtal	Födda		Döda.		årtal	Födda		Döda	
	m. k.	Q. k.	M. k.	Q. k.		M. k.	Q. k.	M. k.	Q. k.
1730	29	13	25	14	1741	35	33	46	
1731	21	38	36		1750	34	34	29	26
32	22	24	30		51	29	34	18	28
33	22	22	29		52	40	40	54	44
34	45	30	39		53	33	32	42	35
35	31	24	47		54	46	50	38	45
36	21	33	51		55	44	48	38	48
37	32	21	42		56	40	35	71	62
38	36	25	39			629	595	864	302
39	38	27	75			1224		1166	
40	31	32	115						

Ob

Obs! 1:o, at jag ej kunnat af de äldre Kyrkoböckerne få igen fullkommelig skilnad på könen af dem, som dödt; ty när barn äro begrafne nämnes ej, anten de varit gossar eller flickor, derföre jag ock för de ären allenast uptagit hufwudsumman, på de döda. 2:o at år 1739. har 9. st. soldater dödt, dels af Finska, dels af Wermelands regementerne, och år 1740. äro af krigsbetjeningen döde 46. personer, at förtiga annat fremandt folk, som då war tilstädes, och hwilka wid sin död äro anteknade i Kyrkoböckerne. Men följande år 1741. äro 2:ne soldater allenast införde. Afdrager man desse ifrån hufwudsumman, så lærer mit påstående så lättare samtycke. Dessutom hafwa koppor och mesling, hwilka gemenligen mörda flere än pesten, i de framflutne, men i synnerhet förledit år, tilskyndat at rätt många barn grafwen i wår Stad.

§. XVI.

Om Fästnings - wärket *Sweaborg*, fordom *Wargskär* kallad.

Sedan ondska, arghet och högmod, börjat afbryta frid-
sens ädla oljoqwistar och reta menniskor i harnesk e-
mor hwarandra, så har försigtigheten lärdt taga de wis-
ligaste steg, at fienden, då han minst förmodar, måtte förlora
sin styrka, och wara redebogen at ingå fridsfördrag, och
at folk måtte sättas uti et behageligt lugn, fast de häftigaste
wäderwirflar omgifwa dem. Har man icke i den afligt
warit twungen at tänka på fästningar och förswars-wärk? I
fordna tider, då en dumdriftighet, eller rättare sagt, dår-
skap, hade förträde framför warsamhet och försigtighet, men-
te man det ej anstå en tapper soldat, at förwara sig innom
befästa ställen. Tapperheten måste då wara et frit och öp-
pet mål för de häftigaste och förgiftigaste pilar. Men i sed-
nare tider har man gjordt et redigare begrep om tapperhe-
ten. En soldat kan ändock wara lika tapper, fast han ej
altid gier sig ut på et stormande haf, utan förser sig med
L 2 wäl

wäl förskanfade hyddor, och med försiktighet wet utan särdeles manna-spillan, bryta en trotsande fiendes styrka och mod. Fästningar kunna ofta wara tapperhetens bästa walplats. Så wäl förfarenheten, som en sund estertanka, medgjer, at fästningar böra åtminstone anrättas på gränseorter; på det, at fienden må betagas en fri ingång i landet, och at man där kan förlamla sin egen styrka, och sedan med tapper arm och godt förråd gjöra anfall på fienden. Gränsefästningar böra anses för sielfwa nyckelen til hela Riket. Här om har Cardinalen *Richelieu* varit öfvertygad, efter han plägat säga, det han förskaffat sin *Konung* trenne nycklar, neml. fästningen i *Pignerol* för en nyckel til *Italien*, *Perpignan* til *Spanien* och *Brisach* til *Tyskland*. Äfwen så många nycklar lemnade Keiser *CARL V.* at sin son *PHILIP.* *Gollette* i *Africa*, skulle wara en nyckel til medelhafwet, *Cadix* til *Wästerhafwet*, och *Flissingen* i Grefskapet *Seeland* til *Tycka*, och andre i norr belägne städer. Conf. *Job. Christ. Beckmanni meditationes politicae* p. 162. Utom gränsefästningar äro ännu et slags fästningar, som kallas *Place d'armes*, inom hwilka man bör förlamla alt sådant, som hörer til en armées underhåll. Här bör *Magaziner*, *Bageri* och *Brygghus* m. m. inrättas. Ibland sådane fästningar räknas wårt *Sweaborg*. Hade sådane fästningar hos oss förr varit inrättade, så skulle *Den Nordiska Hjälten*, *Glorwördigt* i äminnelse *Kon. CARL XII.* varit långt lyckeligare med sina många krig. Alla tidens minnesböcker skulle lemna oss flere proff på desse fästningars högsta nödwändighet, i fall man wille genomlöpa dem, så som *Högwälbörne Herr Generalen EHRENSWÄRD* sielf munteligen i *Näder* mig berättat. Sen *Sverige* kommit olyckeligen at mista sina förut innehafde fästningar, så har wår *Höga Regering* sökt, at ärlätta denne skadan, medelst andre fästningars uppbyggande. *Hifors*, den sielfwa naturen wäl förut besästat, har wederbörande funnit wara wärd, at med konst under-

derhjelpa. År 1748. gjordes början med fästningarne *Ulri-
cas-borg* och *Bröberget* i staden, såsom redan derom är nämt
i förra delen af detta arbete. Men *Sweaborg*, som ligger en
half mil ifrån staden åt söder, började man at arbeta på
1749. De sju holmar, på hwilka fästningen nu är anlagd,
kallades tilföre *Wargskär*, hwars etymologie jag nu först
något wil omorda. At wåra förfäder warit fordom mycket
begifna på stöfweri, är en sak, som allom nogsam är bekant,
hwilka litet genomögnat wåra gamle häfdateknare, hwadan
de ock blifwit kallade *Wargur* och *Wargar*, på latin *Var-
gi* seu *Varegi*. Och såsom de nu sielfwe fått sit namn, af de-
ras röfwandé och ströfwandé, så är och sannolikt, at de stäl-
len och rum, hwarest de haft sit tilhåll, äro kallade *Wargdön*
eller *Wargdön* och *wargskär*. Under wår Margkunnige for-
nällkare Herr Professor ALGOTH A. SCARINS praesidio, har
Herr Mag. och Secret. *Joh. Helsingius* utgifwit en disputation
De originibus prisca gentis Væregorum, hwari han p. 24. grund-
rikt wisar detta ordets etymologie med följande ord: *Inve-
nimus nomine Wargur & Wargr, in veteri lingua denotari o-
mnis generis rapacia & noxia animalia, ut lupum, ursum,
vulpem & accipitrem &c. Indeque per metaphoram bello & Mar-
ti hoc nomen proprium factum fuisse, impositumque latronibus
hostibus & predonibus; precipue vero illis, qui eorum classibus
cum imperio praesent. Sicut in Grettunda saga: Wargur är kom-
men på Eina. Prædo ad insulam vastandam exscensionem fecit. &c.*
Skulle åter någon entrågit påstå, at vårt *Wargskär*, fått sit
namn, af de wanliga wargar eller rofdiur, som anten där
uppehållit sig, eller där någon gång gjordt ikada, wela wi
ej just astruga honom hans mening; dock synes den förr
anförde här mera grundad. Jag för min del är rätt nögd,
at straxt i tid, öfwerlämna desse *Wargur*, och försoga mig
at närmare beskrifwa *Sweaborg*. Politiska raisoner förhin-
dra, at för en dag lägga en fullkomlig beskrifning öfwer den-

ne fästning, hwarföre den B. L. lären förnöja sig med detta nu följande korta utdrag, som wår ädla och dyra frihets Stöd, *Högwälborne Herr Riddaren och General Majoren EHKENSWÄRD* höggunstigast behagat mig meddela, hwilket jag med aldnadiopaste wördnad årkänner. Hufwudfästningen ligger på följande fyra holmar: *Wargön, Stora Öster Swartö, Lilla Öster Swartö och Wäster Swartö*. Et stort utanwærk, *Gustafs-Swärd* kallad, är upbygd på *wargskärs-holmen*, belägen åt söder ifrån hufwudfästningen. Fästningens ena mindre utanwærk, intager holmen benämnd *Långörn*, hwilken håller hufwud-fästningen säker på westra sidan. Det andra mindre utanwærk begriper *Skanslandet* på östra sidan inom sina gränser. På denne holmen berättas, at wåra egna redan i äldre tider uprättat en skants af muld, hwadan det ock ofelbart lærer hafwa sit namn. *Högwälborne Herr Generalen EHKENSWÄRD* behagade sielf höggunstigast berätta detta för mig, med tillsats, at 3:e sådane mullwallar förekomma här i *Finska skären* emellan *Åland* och *Sweaborg*. Denne holmen kallas ock *Båkeholmen*, af den båken, som där til siöfarandes underrättelse warit upbygd; ty emellan denne holme och *Gustafs-Swärd*, passera alla skepp til Staden. En nog trång, äfwentyrlig, ja nästan omöjelig wäg, at nu mera af fiende genomseglas. Här begrafwes nu för tiden de, som af manskapet dö på *Sweaborg*. Många Ryssar äro jämwäl här gömde i jordens sköte. På denne holme är ock nyss upfunnen Kopparmalm, dock utan någon synnerlig halt. En ganska stor wäderqwarn, bestående af flere wåningar, förekommer här ock nära in wid dockorne, hwarmed watn ur dem utpumpas. Utom denne nytta, så fågar och malar man ock med den. Innom desse holmar är en rymlig hamn belägen, uti hwilken kan ligga en anseelig flotta. Innom fästningen äro twänne dockor, hwaruti både skepp och galerer kunna förwaras. Fästningen är nu til en stor del sluten, och haf-

hafwer logementer och magazins rum för en anfenlig garnizon. Hon är jämwäl redan förfedd med sin bestyckning och ammunition.

Riddaren och General Majoren Högwälborne Herr AUGUSTIN EHRENSWÄRD, Hwilken redan har upstett de ärestoder, som förmå frambringa Hans wärdaste minne, til wår sednaste efterwerld, lärer ej underlåta, af Dess rena nit och upfåt in för GUD, Öfwerbet och Fädernestandet, at näst Herrans hjälp! än framdeles göra detta til et efter namnet gagnet bärande SWEABORG.

Jag har wäl warit sinnad wid detta tilfälle omröra de stora förmåner och ofkattbara friheter, som genom Högwälborne Herr Generalen EHRENSWÄRDS högst priswärda bemedlande, äro af wår wärda Riksdagsman Herr Rådman Burtz wid sidsta Riksdag H:fors Stad förskaffade wordne. Jag har tänkt, at här införa Stadens inkomster och Crono utskylder, samt någre anmärkningar uti Naturet Historien, m. m. som uti denne wälmente beskrifning än saknas; men jag är nödsakad, at för min kringfurne tid, och hwarjehanda orsaker, detta nu förbigå: Skulle ödet framdeles unna mig sådan längenhet, som jag har lust och åhåga, at upleta och framgifwa det, som hörer til min fosterbygds Historie och Oeconomie, så kunde jag försäkra M. L. om wärktälligheten af det, som nu är utelemnat. Emedlertid önskar jag af hjertat sluteligen, at *Himmelen* wille bekröna H:fors Stads Högre och Lägre inwånare med all blomstrande fällhet!

G. A. Å.

FRATRI DILECTISSIMO.

INter primaria juris natura precepta, hoc supremo esse proximum, ut mutuo sese invicem amore prosequantur mortales, neminem nisi, qui omnis expers est humanitatis, fugere

re potest. Communi vero huic, quo omnes constringuntur, vinculo, accedit propinquior & sanguinis & voluntatis conjunctio, qua me Tibi, frater exoptatissime, reddit obstatissimum. Tenerimum enim & ex utraque parte aequalem, quem illis, imprimere solet affectum ipsa natura; qui commune ex iisdem parentibus ducunt nascenti initium, fovisti semper, pluribusque obstignasti veri amoris documentis, quam qua a fratre aut germano expectari possunt. Quid igitur mirum? quod ex duplicato fonte profluens fraternus amor, tacito pectore, data quacunque erumpendi occasione contineri nequeat, et si alio officiorum genere declarari non possit, honestis verborum blandimentis exprimi velit. Quum itaque in eo jam sis, ut dissertatione de Helsingforsia, convenienti scilicet Forsiano nomini argumento, alterum edas eruditionis Tuae specimen; non potui quin insignem, quam ex tuis in literis virtutisque studio progressibus percipi voluptatem, publica hac gratulatione significarem. Doleo vero, quod neque huic officio pares afferre possim facundia vires. Excedit enim verborum apparatus, qua animum perfundit, letitia; & in laudum Tuarum excurrere campum, vetat qua nos intercedit necessitudo. Gratulor itaque Tibi praeternas ingenii dotes, quas multo labore & solerti industria perfecisti. Gratulor feliciter exantlatos labores Academicos & honores, quos prope diem es consecuturus. Gratulor denique parenti filium ingravescentis senectutis solatium certissimum, mihi que fratrem omnibus rebus ornatum. Adsit de caetero conatibus Tuis faventissimum Numen sua benedictione, hosque optimis suis finibus benignissime subordinet, ut vergant in Sui nominis gloriam, patrie emolumentum, propriumque commodum. Ero dum vixero

Dabam Borgor VII. iduum Aprilis.
Anno MDCCCLVII.

Tui amantissimus
ERICUS FORSIUS.